

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Рік заснування 1996

Випуск 327

Педагогіка та психологія

Збірник наукових праць

Чернівці
“Рута”
2007

У збірнику вміщено наукові праці викладачів, докторантів, аспірантів, у яких висвітлюються актуальні проблеми історії та теорії педагогіки, соціальної педагогіки, дошкільного виховання, управління освітою.

Редколегія випуску:

Філіпчук Г.Г., доктор педагогічних наук (наук. редактор),
Руснак І.С., доктор педагогічних наук (заступник наук. редактора),
Филипчук В.С., кандидат філологічних наук, відповідальний секретар,
Завгородня Т.К., доктор педагогічних наук,
Крисюк С.В., доктор педагогічних наук,
Лисенко Н.В., доктор педагогічних наук,
Майборода В.К., доктор педагогічних наук,
Іванчук М.Г., доктор психологічних наук, *
Бурлачук Л.Ф., доктор психологічних наук,
Козьмиренко В.П., доктор психологічних наук,
Максименко С.Д., доктор психологічних наук,
Орбан-Лембрик Л.Е., доктор психологічних наук,
Титаренко Т.М., доктор психологічних наук,
Пірен М.І., доктор соціологічних наук,
Дмитренко А.К., кандидат психологічних наук,
Пенішкевич Д.І., кандидат педагогічних наук.

Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Свідоцтво Міністерства України у справах преси
та інформації № 2158
Серія К.В. від 21.08.1996 р.

Загальнодержавне видання
Збірник входить до переліку наукових видань ВАК України

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОЇ МОДЕЛІ ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Здоров'я і життя – особисте багатство кожного. Як ними розпоряджається людина, залежить лише від її бажання, знань та вміння.

Кожна конкретна людина здорова умовно й не буває здоровою протягом усього життя, але зберігає своє здоров'я в певних сприятливих (нормальних) життєвих умовах. Дослідники виділяють у здоров'ї людини, як істоти біопсихосоціальної, нероздільно поєднані між собою фізичну, психічну і соціальну складові, які є ядром формування її особистості.

Для кожної конкретної людини знання загальних принципів здорового способу життя не гарантує універсальних рецептів творення здоров'я. Важко не погодитися з твердженням М.М.Амосова про необхідність власних зусиль, постійних і значних, щоб бути здоровим, і неможливість замінити ці зусилля нічим [1].

Останнім часом активізуються дослідження, основним предметом яких автори обирають різні аспекти здоров'я дітей та підлітків. Особлива увага надається психогігієні навчання і виховання, бо ще фізіолог І.М.Сеченов експериментальними даними довів причинну зумовленість усіх людських вчинків зовнішніми умовами, вихованням. „У більшості випадків, - писав він, - характер психічного змісту ...дається вихованням у широкому розумінні слова...”. [5,с.176].

Проблемою охорони здоров'я дітей та підлітків у освітніх закладах науковці переймалися протягом останніх століть: С.Г.Зибелін, Н.М.Максимович-Амбодік, А.П.Протасов, І.І.Бецкой, Н.І.Новиков, О.Н.Радищев, М.В.Ломоносов та ін. В своїх працях вони заклали основи фізичного виховання, загартовування, харчування й гігієни дітей. Архівні дані свідчать, що в цей період охорона здоров'я учнів включала пропаганду знань про здоров'я і здорову людину, а також практичні заходи по організації здорового способу життя в освітніх закладах. Роботи Г.О.Захар'їна, С.П.Боткіна, Ш.Отто, С.Ф.Хотовицького, І.М.Сеченова, М.І.Пирогова, М.К.Добролюбова, В.М.Бехтерева та ін. привернули увагу до проблеми здоров'я нації, в т.ч. підростаючого покоління, і визначили пріоритети у вітчизняній науці.

У першій половині ХХ сторіччя з'явилися дослідження, в яких розглядали залежність процесу формування здорового способу життя

школярів від рівня розвитку їх свідомості, від фактора волі (І.Т.Назаров, А.Е.Адріанова).

Наприкінці 1980 і в 1990 р.р. радикально змінюються кількісні та якісні параметри досліджень, присвячених здоров'ю і питанням організації здорового способу життя дітей і учнів. Проблемам збереження психічного й фізичного здоров'я учнів присвячені праці К.В.Дейнеки, Г.Г.Демиргогляна, В.Ф.Матвєєва, В.Г.Запороженко, В.П.Дядічкіна, В.Ф.Базарного та інших вітчизняних вчених.

Важливого значення набуває вивчення проблеми охорони життя та здоров'я дітей у сучасній освітній теорії та практиці.

Науковці сучасної української школи валеології під керівництвом проф. Г.Л.Апанасенко, його співробітники Р.Г.Науменко, А.Н.Волгіна, В.М.Морозов, Г.М.Соколовський та ін. працюють над проблемою психічного і фізичного здоров'я особистості. Вивченням питання психопрофілактики за межових станів та оптимізації навчальної діяльності учнів і студентів займаються М.С.Бачерикова, М.П.Воронцова, Е.І.Доброміль, питаннями зміцнення фізичного і психічного здоров'я розглядали М.С.Корольчук, В.М.Крайнюк, А.Ф.Косенко та ін.

Національна доктрина розвитку освіти до пріоритетних завдань національної системи освіти відносить виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності. В усіх ланках системи освіти необхідно закладати основи для забезпечення розвитку фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я кожного члена суспільства[4].

Учбова діяльність займає практично всі роки становлення особистості. Впливаючи педагогічними засобами на інтереси, мотиви, прагнення, змінюючи систему цінностей особистості у студентів – майбутніх педагогів ми сподіваємось сформувати у них відповідальність за власне здоров'я а також готовність до збереження здоров'я наступного покоління. Бо лише той учитель, який уміє берегти власне здоров'я, в змозі зберегти здоров'я своїх майбутніх учнів і власних дітей, забезпечуючи зростання здорового як фізичного, так і психічно наступного покоління українців.

Педагогічна стратегія формування готовності до охорони здоров'я повинна сприяти самостійному виникненню переконань учня на основі отриманих знань і досвіду. Завдяки переконанням створюються спочатку стійка мотивація здорового способу життя, потім готовність і самоконтрольована активність у творенні свого здоров'я. На відміну від загальноприйнятої непорушної монументальної схеми „знання - уміння – навички” ця поведінкова

система мобільна, динамічна і легко вписується в довгострокову програму життєдіяльності.

Завдання, найбільш актуальні на даному етапі, - це розробка критеріїв здоров'я, вивчення і використання резервних можливостей організму, пошук шляхів мобілізації резервів без ризику зриву адаптації, пізнання засобів формування здорового способу життя в умовах мінливого природного і соціального середовища, виявлення закономірностей індивідуальної та суспільної діяльності з охорони здоров'я дітей.

Мета нашого дослідження - виявити й експериментально перевірити педагогічні умови формування у майбутніх учителів готовності до збереження здоров'я дітей під час оволодіння ними медико-валеологічних дисциплін. Також досліджувався стан фізичного здоров'я студентів педагогічного університету на початковому етапі навчання шляхом повторного вимірювання рівня здоров'я.

На необхідність кількісної оцінки фізичного здоров'я вперше звернув увагу хірург, академік М.М. Амосов який вважав, що „рівень здоров'я” – це інтенсивність проявів життя в нормальних умовах середовища, яке визначається тренованістю структурних елементів організму, а „кількість здоров'я” – це межі змін зовнішніх умов, в яких ще триває життя, зважаючи, що „здоров'я”, за Амосовим, - це максимальне функціонування органів при збереженні якісних меж їх функцій. [1].

Очевидно, рівень життєдіяльності організму, як і його фізичне здоров'я, повинні визначатися кількісно. Кількісна характеристика індивідуального здоров'я – складова частина науки про індивідуальне здоров'я людини.

Енергетична концепція профілактики соматичних захворювань, запропонована Г.Л.Апанасенко, - один із підходів, що дозволяє перейти від планування заходів з попередження факторів ризику до планування систем укріплення здоров'я. Як перший напрям ця система пропонує діагностичний етап – скринінг рівня здоров'я людей. В основі концепції закладена біологічна закономірність існування деякого обумовленого еволюцією порогу енергопотенціалу біосистеми (резерв організму), вище якого у людей практично не реєструються ні ендогенні фактори ризику, ні хронічні соматичні захворювання. А розвиваються ці хвороби за умови виснаження резервних можливостей організму і зниження порогу [2].

Крім безпосередньої кількісної характеристики, стан фізичного здоров'я відображає характеристика фізичного розвитку і оцінка фізичного стану та фізичної працездатності організму. Таким чином,

всі способи оцінки фізичного стану розкривають границі пристосувальних реакцій організму, бо саме діапазон цих реакцій характеризує здоров'я. Тому для об'єктивної оцінки фізичного здоров'я найкраще відповідають методики бальної та відсоткової оцінки стану здоров'я, в котрі включені як морфологічні так і функціональні показники і результати тестів з навантаженням.

До методів оцінки функціональних резервів організму як основи фізичного здоров'я, належать різноманітні функціональні проби які мають бути інтенсивними, короточасними, чітко дозованими.

Інтегральна кількісна характеристика фізичного здоров'я може проводитись шляхом реєстрації ряду фізіологічних, антропометричних показників і показників фізичної підготовленості із наступним переводом їх у бальну оцінку [3].

За таким принципом Г.Л. Апанасенко розробив метод оцінки фізичного здоров'я, в основу якого поклав характеристику енергопотенціалу індивіда на основі первинних даних: зріст, вага, життєва ємність легень (ЖЕЛ), пульс у спокої (ЧСС), сила кисті, артеріальний тиск, час поновлення пульсу після проби з 20 присіданнями за 30 сек (проба Руф'є) а також функціональні проби із затримка дихання на вдиху (проба Штанге) та на видиху (проба Генча).

Опираючись на метод Г.Л.Апанасенка, у дослідженні рівня здоров'я студентів перших курсів педагогічного університету ми використовували також ряд додаткових показників: індекс тілесної маси, формулу фігури тіла, показник м'язової сили, біологічний вік за станом шкіри, за здатністю підтримувати рівновагу тіла та за станом легень, основні характеристики опорно-рухового апарату а також гормональний баланс.

Метою дослідження було формування у студентів цілісного уявлення про основні складові здоров'я і затвердження стереотипу практичного використання отриманої інформації в динамічній оцінці стану власного здоров'я.

Переведення показників у бальну систему дозволило визначити рівень здоров'я студентів на початку та наприкінці навчального року. Рівень здоров'я людини оцінювався в балах за певною шкалою незалежно від того, в якому проміжкові альтернативи „Здоровий - хворий” знаходився індивід. При цьому оцінка рівня здоров'я проводилася за такими градаціями: „низький”, „нижче середнього”, „середній”, „вище середнього” та „високий”.

У дослідженні брали участь 105 студентів перших курсів: 35 юнаків і 70 дівчат.

Таблиця 1

Рівень здоров'я студентів-першокурсників на початку та наприкінці навчального року.

Рівень здоров'я	юнаки		дівчата	
	Початкові	Кінцеві	Початкові	Кінцеві
Високий	4 (11,4%)	9 (25,7%)	4 (5,7%)	7 (10,0%)
Вище середнього	25 (71,4%)	21 (60,0%)	26 (37,1%)	29 (41,5%)
Середній	6 (17,2%)	5 (14,3%)	37 (52,9%)	33 (47,1%)
Нижче середнього	-	-	2 (2,9%)	1 (1,4%)
Низький	-	-	1 (1,4%)	-
Дуже низький	-	-	-	-

У результаті проведеного дослідження відзначаємо деяке поліпшення рівня здоров'я студентів за навчальний рік.

Специфіка цього чи подібного йому методу оцінки фізичного здоров'я полягає й у тім, що основним дослідником і суб'єктом керування стає сам студент. Він вносить основну інформацію в паспорт свого здоров'я і, крім мотивації, повинен мати базові знання (роль освіти), що дозволяють кількісно і якісно оцінювати власне здоров'я, тенденції в його динаміці при зміні форм життєдіяльності та виконувати корекцію цих станів.

Педагог допомагає студентові знайти необхідну мотивацію, засновану на індивідуальних потребах, і, даючи волю вибору, надає можливість одержання необхідних знань. Спільними зусиллями вибудовується алгоритм діяльності направленої на охорону власного здоров'я: початкова діагностика (аутодіагностика) - прогноз - профілактика - формування резервів організму.

Спільні зусилля педагога й учня в створенні мотивації охорони здоров'я стають успішними лише на фундаменті спільності цілей, довірчих міжособистісних відносин і взаємного задоволення інформаційних запитів.

Список літератури

1. Амосов Н.М. Раздумья о здоровье. 3-е изд. - М: Физкультура и спорт, 1987. - 64 с.
2. Апанасенко Г.Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека. СПб.:Петрополис, 1992. - 123 с.
3. Апанасенко Г.Л., Попова Л.О. Медицинская валеология.-К.: Здоров'я, 1998.-248с.)
4. Нікітчина С.О. Становлення і розвиток професійно-педагогічної підготовки вчителів історії в Україні (1917-1991 рр.). - Луцьк: Вежа, 1996. - 500 с.
5. Сеченов И.М. Избранные философские и психологические произведения. - М.,1947. - С.176.)

THE FORMATION OF VALUE MODEL HEALTH FOR STUDENTS - FUTURE PEDAGOGICAL SPECIALISTS

The questions of formation value model of Pedagogical University/s students have already learned.

It is found that pedagogical strategy of the formation readiness to Child Health protection includes motivation of health way of life, selfcontrolled activity of students in the diagnostics of their own health and fundamental knowledge, which permit them to spend the correction of health condition.

*Валентина Звоздецька
(Чернівці)*

ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРИСТВ БУКОВИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Кінець 60-х років ХІХ ст. для Буковини, яка входила до складу Австро-Угорської імперії, ознаменувався початком потужних процесів, трактованих тодішніми й сучасними істориками як „національний рух українців Буковини”.

Після прийняття у 1867 р. австрійського закону „Про товариське право”, який гарантував кожному громадянину свободу в утворенні товариств та участі в їх діяльності, на Буковині було засновано відразу кілька українських товариств - „Руська Бесіда”, „Руська Рада”, „Народний дім”, „Союз”, „Мироносиці”, „Руська Школа” та ін. Їх діяльність стала предметом наукових досліджень з історії Буковини (В.Ботушанський, О.Ботушанський, О.Гнатчук, О.Добржанський, І.Дутчак, П.Дутчак, Л.Шологон та ін.), а також висвітлюється у контексті вивчення історії розвитку освіти в краї (Д.Пенішкевич, Л.Кобилянська, І.Петрюк, І.Ковальчук, Л.Тимчук).

Дослідники відзначають, що українські громадські організації справили величезний вплив на розвиток усіх сфер життєдіяльності Буковини, сприяли утвердженню політичних і національних прав українців краю, піднесенню їх культурно-освітнього рівня, матеріального добробуту тощо.

Науковий інтерес автора статті спрямований на один із основних аспектів діяльності перших українських товариств Буковини – просвітництво. Саме так формулювалося первинне призначення громадських об'єднань, які виникали в краї у другій половині ХІХ століття. Так, з метою „піднесення просвіти й товариського життя на Буковині” 14 (26) січня 1869 р. з ініціативи групи української

ЗМІСТ

<i>Алексєєнко Тетяна.</i> Якість освіти у контексті Болонського процесу	3
<i>Бабюк А.В., Романів Л.В.</i> Стан окремих систем організму при дії малих і великих доз радіації	10
<i>Бигар Ганна.</i> Співпраця задля підвищення професійної компетентності педагогів	13
<i>Білюв Олег.</i> Особливості структури психологічної роботи у Збройних силах	18
<i>Боднарук Ірина.</i> Проблема формування педагогічної культури майбутніх учителів музики	23
<i>Бочан Петро.</i> Technology and science in the learning process	28
<i>Бондарук Іван, Касанчук Василь, Туфатулін Володимир.</i> Кредитно-модульна система підготовки фахівців	34
<i>Бойчук Василь.</i> Особливості діяльності соціального педагога в контексті організації громадянського виховання учнів загальноосвітніх шкіл	39
<i>Воронка Галина.</i> Короткотермінові лінгвістичні курси в університетах Великої Британії як засоби соціалізації студентів бакалаврату та інтенсифікації навчального процесу рівня додипломної підготовки	44
<i>Вовкочин Людмила.</i> Формування громадянськості молоді в змісті та засобах виховання	49
<i>Тетяна Гуменюк, Предик Аліна, Шевчук Кристина.</i> Значення педагогічного спілкування у професійній діяльності вчителя	54
<i>Завальнюк О.Л.</i> Формування ціннісної моделі здоров'я у студентів – майбутніх педагогів	59
<i>Звоздецька Валентина.</i> Просвітницька діяльність українських товариств Буковини другої половині XIX – початку XX століття	64
<i>Зелений В.І.</i> Особливості підготовки Воїнів-правоохоронців до діяльності в екстремальних умовах	72
<i>Іванова Ірина, Гвоздій Світлана, Бурденюк Олена, Шапкіна Тетяна.</i> Модульно-рейтингова оцінка практичних навичок студентів з курсу „Безпека життєдіяльності” при запровадженні Болонського процесу в Одеському національному університеті імені І.І.Мечникова	77
<i>Лисенко Неллі.</i> Вища освіта України – погляд у світовий освітній простір	84
<i>Луцан Надія.</i> Проблема взаємозв'язку мови та мовлення у спадщині вітчизняних учених	93
<i>Максімова Оксана, Шевчук Кристина.</i> Формування педагогічної техніки як компонента педагогічної культури вчителя	100